

Twórczość Stanisława Lema w nauczaniu dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Pracując w szkole specjalnej, w Kujawsko - Pomorskim Specjalnym Ośrodku Szkolno - Wychowawczym w Toruniu, z dziećmi i młodzieżą niepełnosprawną intelektualnie w stopniu lekkim wiemy, jak ważne jest rozbudzanie ciekawości poznawczej, stymulacja do wszechstronnego rozwoju.

Na co dzień staramy się stwarzać takie sytuacje edukacyjne, które umożliwiają uczniowi poznawanie i przeżywanie dzieł z różnych dziedzin sztuki, stanowiących dorobek nie tylko wcześniejszych pokoleń, ale tworzonych współcześnie. Kontakt z literaturą, poezją, grafiką, szeroko pojętą sztuką powinien towarzyszyć młodemu człowiekowi na etapach kształtowania się jego wrażliwość na drugiego człowieka, dumy z bycia częścią społeczeństwa, postrzegania i właściwego oceniania zachodzących wokół zmian, wyrażania własnych opinii i uzasadniania swojego zdania.

Większość z naszych uczniów dobrze wie, kim był Mikołaj Kopernik, Fryderyk Chopin, Maria Skłodowska - Curie, Jan Paweł II. Natomiast prawie nikt nie słyszał o Stanisławie Lemie, choć każdy z nich lubi żyć w świecie fantazji, wyobrażeń, baśni. Postanowiłyśmy zatem przygotować cykl zajęć, które przybliżą postać polskiego Pisarza fantastyki naukowej, „którego twórczość porusza tematy takie jak: rozwój nauki i techniki, natura ludzka, możliwość porozumienia się istot inteligentnych czy miejsce człowieka we Wszechświecie.”¹

Dodatkową inspiracją do poznania twórczości tego wspaniałego Pisarza była inicjatywa Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, który docenił znaczące miejsce jego pisarstwa w literaturze XX wieku i ustanowił rok 2021 rokiem Stanisława Lema.

„We wrześniu 2021 r. przypada setna rocznica urodzin Stanisława Lema, jednego z najpoczytniejszych pisarzy science - fiction, którego twórczość zaliczana jest do kanonu światowej literatury.

Stanisław Lem to jeden z najwybitniejszych przedstawicieli fantastyki naukowej, futurolog, felietonista, filozof. Jego powieści i opowiadania przetłumaczono na ponad czterdzieści języków i jak dotąd wydano w nakładzie 30 milionów egzemplarzy. „Solaris”, „Cyberiada”, „Głos Pana” czy „Bajki robotów” do dziś fascynują i inspirują pisarzy oraz twórców kina i teatru, a motywy z jego twórczości są obecne w kulturze masowej, np. w grach komputerowych. Charakterystyczne dla literatury Lema są wątki związane z pojawieniem się na naszej planecie przybyszów z Kosmosu, wojny gwiazdne, „bunty robotów” skierowane przeciwko ich twórcom”².

Wspólnie zdecydowałyśmy, że przybliżymy uczniom świat fantastyki, fikcji i wyobrażeń podczas cyklu interdyscyplinarnych zajęć z języka polskiego i informatyki realizowanych od wiosny po jesień 2021 roku.

¹ https://pl.wikipedia.org/wiki/Stanis%C5%82aw_Lem

² Źródło: <https://www.uw.edu.pl/2021-rok-lema/>

Aby proces poznawania postaci i twórczości Stanisława Lema był bardziej efektywny postanowiliśmy w swoich działaniach kierować się zasadą przystępności, stopniowania trudności.

Pierwszą aktywność rozbudzającą ciekawość poznawczą uczniów podjęła nauczycielka informatyki, inicjatorka i organizatorka wojewódzkiego konkursu z informatyki – Mistrz Grafiki Komputerowej. Jest to konkurs realizowany od 2004 roku, tematyka każdej kolejnej edycji konkursu zintegrowana jest ze środowiskiem społeczno - przyrodniczym, z ważnymi wydarzeniami aktualnie dziejącymi się w szkole, w regionie, w kraju. Naturalnym było, że rok Stanisława Lema będzie wymarzoną inspiracją do tegorocznej edycji konkursu, do podjęcia tematyki związanej z postacią wybitnego Pisarza, poznaniem wycinku jego twórczości, rozbudzeniem ciekawości i kreatywności.

Tematem konkursu został *robot*, maszyna, która jest obecna w wielu opowiadaniach, filmach, w grach komputerowych, tak bardzo lubiana przez dzieci. *Robot*, zgodnie z regułami zasady stopniowania trudności, rozpoczynał realizację treści od tego, co jest uczniom:

- bliskie, do tego, co dalsze,
- znane do tego, co jest nieznanne i nowe,
- co dla ucznia łatwiejsze do tego, co trudniejsze.

Do wykonywania prac graficznych pod tytułem *Robot – mój przyjaciel*, zostali zaproszeni uczniowie niepełnosprawni intelektualnie w wieku od 7 do 24 lat.

Cele zajęć sprecyzowano następująco:

- poznanie życiorysu wybitnego pisarza,
- rozbudzanie ciekawości świata,
- popularyzacja programu graficznego Paint,
- rozwijanie kreatywności poprzez twórczość plastyczną,
- zdobywanie doświadczenia w rywalizacji z rówieśnikami,
- stwarzanie sytuacji umożliwiających odniesienie sukcesu.

Uczniowie chętnie przeszukiwali Internet w poszukiwaniu inspiracji, fascynujące okazały się przepowiednie wybitnego Autora dotyczące „tabletów i e-booków, smartfonów, Google - Stanisław Lem przewidział przyszłość, w której żyjemy.”³

Tematyka konkursu zainteresowała uczniów nie tylko naszego Ośrodka, nadesłano prace ze szkół specjalnych w Brodnicy, Grudziądzu i Świeciu.

Wszystkie nagrodzone prace można zobaczyć na oficjalnej stronie internetowej Kujawsko – Pomorskiego Ośrodka Szkolno – Wychowawczego w Toruniu, pod adresem: <https://www.sosw.torun.pl/index.html>

Powstałe przepiękne prace graficzne stanowiły bazę do podjęcia kolejnego wysiłku związanego z poznawaniem życiorysu i twórczości wybitnego Polaka.

Jesienią, w setną rocznicę urodzin Pisarza, przeprowadziliśmy cykl zajęć, w których postać Stanisława Lema i jego twórczość była ideą do dalszego podejmowania różnorodnych działań krążących wokół zagadnień science - fiction.

Uczniowie na zajęciach edukacyjnych z języka polskiego oraz na zajęciach rewalidacyjnych, wynikających z ramowych planów nauczania w szkolnictwie specjalnym, poznawali życiorys i twórczość Pisarza oraz ciekawostki na jego temat. Redagowali ogłoszenia informujące

³ <https://culture.pl/pl/artykul/13-przepowiedni-lema-ktore-sie-sprawdzily>

o spotkaniu związanym z twórczością Lema oraz zaproszenia na wystawę robotów wykonanych z materiałów recyklingowych. Wymyślali sposoby porozumiewania się z „Obcymi” tworząc kody językowe mogące być zrozumiałe dla obu stron. Młodszy uczniowie próbowali swych sił w pisowni kaligraficznej, nadając literom i cyfrom futurystyczne kształty, pisali instrukcję obsługi do stworzonego przez siebie robota oraz opisywali zakres jego działań i możliwości.

Kulminacją spotkania z Pisarzem była praca nad przygotowaniem inscenizacji tekstu pt. „Wielkie lanie”. Treść bajki jest zaskakująca, nieoczekiwana dla uczniów, dlatego utwór przeczytał głośno nauczyciel (można oczywiście skorzystać z zasobów cyfrowych). Zabawny charakter opowiadania, utrzymany w konwencji baśniowej, osadzony w świecie kosmicznej technologii bardzo spodobał się uczniom, którzy zrozumieli, że Trurl i Klapaucjusz są konstruktorami maszyn rozumnych. Są robotami, ale zachowują się jak ludzie. Uczniowie dostrzegli, że główni bohaterowie są ciekawscy, mają o sobie wysokie mniemanie. Potrafią być przebiegli, sprytni, ze skłonnością do fałszywych pochlebstw.

W przygotowaniach mogli wziąć udział wszyscy chętni uczniowie. Ustalono, jak ma wyglądać Maszyna do Spełniania Życzeń, dekoracje oraz stroje. Niektóre były wyszukane, skomplikowane, wymagające wiele pracy, inne zaś minimalistyczne. Dodatkowym wyzwaniem dla uczniów, a zarazem ćwiczeniem logopedycznym, była poprawna wymowa imion głównych bohaterów.

Z wychowawczego punktu widzenia ważne dla nas było, że „opowiadanie Stanisława Lema można potraktować, jako metaforę współczesnych stosunków międzyludzkich. Dotyka ono problemu wszechobecnego dziś „wyścigu szczurów” i zniszczeniu prawdziwych więzów międzyludzkich przez pieniądz, żądzę sławy czy kariery. Sprytniejszy okazał Trurl, który rozpoczął w zasadzie całą intrygę. Obaj konstruktorzy są siebie wari, więc Klapaucjusz nie zasługuje na współczucie. Każde to wysnuć pesymistyczny wniosek, że we współczesnym świecie intrygi i spryt często przynoszą korzyści i nie zawsze zostają – jak to się dzieje w prawdziwych baśniach, które znamy z dzieciństwa – ukarane.”⁴

Po przeprowadzeniu cyklu zajęć poświęconych twórczości Stanisława Lema, po wejściu w świat wykreowany przez wielkiego Pisarza, mamy nadzieję, że ów świat, łączący elementy science - fiction z elementami baśniowymi, pozwolił naszym uczniom rozwinąć wyobraźnię i kreatywność. Uczniowie uczyli się odróżniania fikcji literackiej od rzeczywistości, poszerzali zasób słownictwa o terminologię futurystyczną, tworzyli wypowiedzi pisemne, formułowali pytania, redagowali opisy, rozwijali talent sceniczny, a więc ćwiczyli, poszerzali kompetencje literackie i językowe.

Natomiast wspólna zabawa sprzyjała lepszemu poznaniu się uczniów oraz współpracy, współdziałania przy realizacji tego interdyscyplinarnego projektu.

Alicja Wolter
Lucyna Bleszyńska
Iwona Orłowska

⁴ <https://wypracowania24.pl/jezyk-polski/4496/stanislaw-lem-wielkie-lanie>